

Функционирование и развитие механизмов государственного управления
УДК 35.073.51

Хороших Вікторія Валеріївна

*кандидат наук з державного управління, доцент,
завідувач кафедри маркетингу
Донецький державний університет управління*

Хороших Виктория Валерьевна

*кандидат наук по государственному управлению, доцент,
заведующая кафедрой маркетинга
Донецкий государственный университет управления*

Khoroshykh Viktoriia

*PhD in Public Administration, Associate Professor,
Head of the department of Marketing
Donetsk State University of Management
ORCID: 0000-0001-8373-180X*

Черниш Олена Іванівна

*доктор наук з державного управління, професор,
завідувач кафедри менеджменту виробничої та невиробничої сфери,
Донецький державний університет управління,*

Черныш Елена Ивановна

*доктор наук по государственному управлению, профессор,
заведующая кафедрой менеджмента производственной и
непроизводственной сферы*

Донецкий государственный университет управления

Chernysh Olena

*Doctor of Science in Public Administration, Professor,
Head of the Department of Production and Non-Production Management
Donetsk State University of Management
ORCID: 0000-0001-8761-9890*

Кумачова Аліна Сергіївна

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри управління персоналом та економіки підприємства
Донецький державний університет управління*

Кумачева Алина Сергеевна

*кандидат наук по государственному управлению,
доцент кафедры управления персоналом и экономики предприятия
Донецкий государственный университет управления*

Kumachova Alina

*PhD in Public Administration, Associate Professor at the
Department of Personnel Management and Business Economics
Donetsk State University of Management*

ORCID: 0000-0002-2429-8740

**КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕНДЕНЦІЇ У БЕЗБАР'ЄРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ
ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ
КОММУНИКАЦИОННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ В БЕЗБАРЬЕРНОЙ СРЕДЕ
ПУБЛИЧНОГО УПРАВЛЕНИЯ
COMMUNICATION TRENDS IN A BARRIERLESS ENVIRONMENT
OF PUBLIC GOVERNANCE**

***Анотація.** У будь-якому соціумі складається система суспільних відносин. Це відбувається шляхом формування і постійного використання тих чи інших прийомів комунікативного впливу. Наприклад, при вступі в правові відносини люди керуються правосвідомістю і нормами права, які панують в даному суспільстві, а вступаючи в моральні відносини, індивіди керуються моральними нормами: уявленнями про добро і зло, честі, совісті, порядності і борг.*

Управління взаємодією соціальних груп, людських спільностей в процесі їх діяльності, досягається шляхом соціального регулювання, де інструментом виступають суспільні зв'язки. У загальному вигляді систему громадських зв'язків можна представити як процес соціальної комунікації. Він є необхідною ланкою при здійсненні соціальної взаємодії і першорядним суб'єктом впливу при управлінні суспільними відносинами.

Взаємовідносини людини і власності, людини і політичної системи, людини і ринку праці, людини і соціальної сфери, людини і системи освіти, людини і культури, а також політична, економічна конкурентна боротьба – все це забезпечується регулюючими функціями громадських зв'язків. Через них реалізується потреба частин соціального організму один в одному.

Особливо актуальним стають питання безбар'єрності у системі владних відносин, оскільки сприйняття інклюзивного світу, його потреб та можливостей залучення до суспільних процесів наразі є болючою суспільною проблемою.

Важливо відзначити, що в умовах сучасної соціальної та економічної нестабільності, стійкість до зовнішніх впливів стає для політичної системи найважливішим гарантом збереження її легітимності. Відтак, можна дійти висновку, що соціальна поведінка суб'єктів політичної влади, розрахована на досягнення взаєморозуміння між людьми – єдиний легальний шлях до вирішення соціальних, національних і культурних конфліктів у сучасному світі.

Ключові слова: *публічне управління, комунікації, безбар'єрність.*

Анотація. *В любом социуме складывается система общественных отношений. Это происходит путем формирования и постоянного использования тех или иных приемов коммуникативного воздействия. Например, при поступлении в правовые отношения люди*

руководствуются правосознанием и нормами права, господствующими в данном обществе, а вступая в нравственные отношения, индивиды руководствуются моральными нормами: представлениями о добре и зле, чести, совести, порядочности и долге.

Управление взаимодействием социальных групп, человеческих общностей в процессе их деятельности, достигается путем социального регулирования, где инструментом выступают общественные связи. В общем виде систему общественных связей можно представить как процесс социальной коммуникации. Он является необходимым звеном при осуществлении социального взаимодействия и первостепенным субъектом воздействия при управлении общественными отношениями.

Взаимоотношения человека и собственности, человека и политической системы, человека и рынка труда, человека и социальной сферы, человека и системы образования, человека и культуры, а также политическая, экономическая конкурентная борьба - все это обеспечивается регулирующими функциями общественных связей. Через них реализуется потребность частей социального организма друг в друге.

Особенно актуальным становятся вопросы безбарьерности в системе властных отношений, поскольку восприятие инклюзивного мира, его потребностей и возможностей привлечения к общественным процессам в настоящее время является болезненной общественной проблемой.

Важно отметить, что в условиях современной социальной и экономической нестабильности, устойчивость к внешним воздействиям становится для политической системы важнейшим гарантом сохранения ее легитимности. Следовательно, можно сделать вывод, что социальное поведение субъектов политической власти, рассчитана на достижение взаимопонимания между людьми - единственный легальный путь к

решению социальных, национальных и культурных конфликтов в современном мире.

Ключевые слова: публичное управление, коммуникации, безбарьерность.

Summary. *In any society there is a system of social relations. This is done through the formation and constant use of certain methods of communicative influence. For example, when entering into legal relations, people are guided by legal consciousness and the rules of law that prevail in this society, and entering into moral relations, individuals are guided by moral norms: ideas of good and evil, honor, conscience, decency and duty.*

Management of the interaction of social groups, human communities in the process of their activities, is achieved through social regulation, where the tool is public relations. In general, the system of public relations can be represented as a process of social communication. He is a necessary link in the implementation of social interaction and the primary subject of influence in the management of public relations.

The relationship between man and property, man and the political system, man and the labor market, man and the social sphere, man and the education system, man and culture, and political and economic competition are all ensured by the regulatory functions of public relations. Through them the need of parts of a social organism in each other is realized.

The issue of barrier-freeness in the system of power relations is becoming especially relevant, as the perception of an inclusive world, its needs and opportunities for involvement in social processes is currently a painful social problem.

It is important to note that in the conditions of modern social and economic instability, resistance to external influences becomes the most important guarantee for the political system to preserve its legitimacy. Thus, it

can be concluded that the social behavior of political actors, designed to achieve mutual understanding between people - the only legal way to resolve social, national and cultural conflicts in the modern world.

Key words: *public administration, communications, accessibility.*

Постановка проблеми. Як відомо, у будь-якому соціумі складається система суспільних відносин. Це відбувається шляхом формування і постійного використання тих чи інших прийомів комунікативного впливу. Наприклад, при вступі в правові відносини люди керуються правосвідомістю і нормами права, які панують в даному суспільстві, а вступаючи в моральні відносини, індивіди керуються моральними нормами: уявленнями про добро і зло, честі, совісті, порядності і борг.

Управління взаємодією соціальних груп, людських спільностей в процесі їх діяльності, досягається шляхом соціального регулювання, де інструментом виступають суспільні зв'язки. У загальному вигляді систему громадських зв'язків можна представити як процес соціальної комунікації. Він є необхідною ланкою при здійсненні соціальної взаємодії і першорядним суб'єктом впливу при управлінні суспільними відносинами.

Взаємовідносини людини і власності, людини і політичної системи, людини і ринку праці, людини і соціальної сфери, людини і системи освіти, людини і культури, а також політична, економічна конкурентна боротьба – все це забезпечується регулюючими функціями громадських зв'язків. Через них реалізується потреба частин соціального організму один в одному.

Особливо актуальним стають питання безбар'єрності у системі владних відносин, оскільки сприйняття інклюзивного світу, його потреб та можливостей залучення до суспільних процесів наразі є болючою суспільною проблемою.

Аналіз останніх публікацій. Комунікаційні тенденції у публічному управлінні висвітлені у багатьох вітчизняних та зарубіжних працях. Так, аспекти лідерства проаналізовані у роботі К. Бодаренко [1], регіональні аспекти комунікації – у роботах Н. Драгомирецької, І. Васильєвої та І. Брущенко [2], а також В. Дрешпака [3; 4]. Правовим проблемам взаємодії влади та громадянського суспільства в Україні присвячена робота С. Іщука [5]. Антикризове управління та особливості комунікації влади з громадянами в таких умовах детально проаналізовано у праці О. Карпенко [6]. Разом з тим, не дивлячись на велику кількість праць з означеної проблематики, проблеми безбар'єрної комунікації у публічному управлінні потребують доопрацювання.

Мета статті полягає у дослідженні безбар'єрних комунікаційних тенденцій у сучасному публічному управлінні.

Виклад основного матеріалу. Однією з основоположних теорій в розумінні філософії суспільних зв'язків представляється концепція американського соціолога-теоретика Т. Парсонса про інформаційний обмін взаємодіючих систем і підсистем. Ключовою ідеєю Т. Парсонса є вираження соціального процесу через процес комунікації значень і символів. Іншими словами, будь-який процес передачі інформації орієнтований на розвиток соціальних відносин. На думку Т. Парсонса, рух інформації виступає каталізатором соціальних процесів і безпосередньо впливає на стійкість суспільства. Теоретик стверджує, що будь-яка система контролюється такою підсистемою, яка володіє великим інформаційним потенціалом і при споживанні вимагає найменшу кількість енергії. Сама соціальна дія розглядається як процес досягнення мети і характеризується символічністю, мотиваційністю, ситуативністю і системністю. Його структурними елементами є: мета, засоби, умови і норми. На думку Т. Парсонса соціальна взаємодія завжди заснована на очікуваннях людей по відношенню один до одного [5, с. 8].

Автором передбачається, що кожен із суб'єктів соціальної взаємодії націлений, в кінцевому підсумку, на отримання максимального задоволення від вчиненого ним дії і отриманого результату. За умови досягнення даного у взаємодії з іншою дійовою особою, народжується прагнення до продовження дії. Також, кожен з учасників приходить до формування картини очікуваних дій в кожній з певних ситуацій [1, с. 20]. Іншими словами, ступінь виправданості сформованих очікувань безпосередньо впливає на рівень стабільності всієї системи, будь то її соціальна або політична формація. Так, соціальна стабільність може стати наслідком впровадження інклюзивних практик як на регіональному, так і на державному рівні.

Таким чином, можна простежити картину соціальної взаємодії між громадськістю та владою, де населення відчуває певні очікування, а суб'єкти політичної еліти пристосовують дії до очікувань перших. Згодом народжуються взаємні очікування. Протягом їх тривалого існування складаються соціальні норми, що регулюють соціальну взаємодію, і розподіляються ролі. Зрештою, результатом є внутрішня узгодженість двох соціальних систем. І чим вище частота безпосередньої, тісної соціальної взаємодії, тим більш інтегрована система, тим вище її стійкість до змін, відповідно до теорії Т. Парсонса. Важливо відзначити, що в умовах сучасної соціальної та економічної нестабільності, стійкість до зовнішніх впливів стає для політичної системи найважливішим гарантом збереження її легітимності.

Однак, структурно-функціональна теорія Т. Парсонса відображає картину стану соціальних взаємодій лише в статичному її стані. При аналізі суспільних протиріч, соціальних змін його теорія ледь застосовна. У контексті обґрунтування ролі політичних процесів у житті суспільства та закономірностей розвитку людських взаємодій виникає необхідність у використанні досліджень динамічного характеру суспільних відносин. Тут,

однією з основоположних, виступає концепція соціальної дії Ю. Хабермаса.

У його розумінні, суспільство є продуктом людської взаємодії. Комунікативна дія по Ю. Хабермасу виражається у вільній угоді учасників для досягнення спільних результатів у певній ситуації. Ю. Хабермас знаходить зв'язок в раціональній поведінці індивіда і здатності особистості до активного функціонування у вільних асоціаціях громадськості. Участь в такого виду асоціаціях дає можливість виробляти нові позиції, комунікаційні смисли і ціннісні установки [3, с. 178]. Це стає можливим за рахунок вільного вступу в асоціативні структури і вільна побудова індивідуальних комунікаційних проектів.

При самому поверхневому аналізі, можна помітити, що весь спектр цих дій притаманний соціальним комунікаціям між владою і суспільством.

Значимість комунікації, яка виступає предметною областю знань і професійною сферою діяльності, в розвинених країнах, в тому числі і в Україні, постійно зростає. Це пов'язано з тим, що «варто змінити її форму, її засоби, і вона тут же змінить природу груп і форму самої влади» [3, с. 178]. Таку тезу висловив французький дослідник С. Московичі. Він бачить комунікацію надзвичайно соціальним процесом.

В рамках комунікаційного підходу політична влада бачиться не стільки обмежена в часі і просторі субстанція впливу, підпорядкування, сили. Вона постає різновидом соціальної взаємодії політичних суб'єктів, специфічною формою соціальної комунікації між суб'єктами і об'єктами політичної діяльності з приводу отримання, зберігання, відтворення і трансформації політичної інформації [6, с. 79]. Зрештою, метою держави стає вироблення адекватних або неадекватних політичним цінностям суспільства рішень, що підтримують кожного громадянина незалежно від його фізичних та ментальних особливостей.

Найцікавішою в рамках комунікаційного підходу до обґрунтування влади представляється онтологічна концепція Х. Аренд, що зводиться до того, що політика – це дія на основі переконання. Ексклюзивність учасників політичної комунікації виражається в їх свободі і рівності [4]. Таким чином, для збереження балансу суспільних відносин і сам інститут влади повинен відповідати здатності діяти гуманно, спільно і в злагоді один з одним. На думку Х. Аренд, влада – це не власність або властивість окремого суб'єкта, а багатостороннє інституційне спілкування. Влада виникає тільки тоді, коли у індивідів з'являється потреба об'єднатися, жити і діяти в злагоді. Іншими словами, необхідність у соціальному консенсусі вступає в пряму залежність з характеристиками життєздатності державного апарату. Тим більше, таке явище як інклюзивне середовище потребує підтримки з боку держави, вдалого регулювання з метою підтримання її життєздатності та ефективності.

Розгляд природи влади в такому вигляді істотно відрізняється від парадигми М. Вебера, який визначав владу як можливість суб'єктом здійснювати свою волю в рамках соціальних відносин всупереч всякому чиниться опору. Для Х. Аренд такий вплив називається насильством. На підтвердження цьому вона висуває тезу: «силою є те, чим певною мірою володіє кожна людина від природи і що він дійсно може називати своїм власним; владою ж, за своєю сутністю, не володіє ніхто, вона виникає між людьми, коли вони діють спільно і вона зникає, як тільки вони знову розсіюються» [4].

На її думку, владу не можна накопичити як силу-вона потребує постійної актуалізації.

Демократично обраний представник повинен підтримувати основу своєї влади шляхом постійних громадських дискусій і контактів зі своїми товаришами з політичних переконань. Влада як легітимна освіта може бути виведена лише з визнання громадськістю її авторитету. Однак, слід

пам'ятати, що громадська думка настільки ж динамічна у своєму розвитку, скільки важкодоступна і без постійної підтримки як невід'ємна основа влади буде втрачена. Так, можна дійти висновку, що легітимність влади визначається процесом соціальних комунікацій.

Ще одним опонентом теорії політичної влади М. Вебера став німецький соціолог Н. Луман. На його думку, політична влада є ядром і життєвим центром будь-якої політичної системи, яка, в свою чергу, інтегрується в суспільство за допомогою комунікації у такому розумінні, комунікація здатна організовувати функціонування політичної влади.

Відмітна позиція М. Лумана в тому, що влада не позбавляє підвладного права вибору, вона тільки звужує його перспективи. Політичні еліти здатні до отримання більшої силової заходи, якщо виявляються можуть домагатися визнання своїх рішень при наявності привабливих альтернатив дії або бездіяльності. Зі збільшенням свобод підлеглих, влада повинна тільки посилюватися. Саме комунікативне розуміння влади здатне розкрити всі можливі джерела її зловживання [2, с. 127]. Іншими словами, в умовах політичного плюралізму і багатопартійності, рівень легітимності державного апарату тільки зростає. Тут же можна зробити висновок, що до насильства вдаються через нестачу влади.

Спираючись на останні дослідження в галузі політичної соціології, можна вивести портрет сучасного громадянина, який втрачає політичну суб'єктність, поступово перетворюючись на об'єкт політики. Метою влади стає одностороннє включення об'єкта в усталений владний порядок соціально-політичного середовища. Завдання такого впливу лише знайти больові точки, через які можна здійснити ефективний політичний вплив.

На думку деяких вчених, можна стверджувати, що більшість сучасних легітимаційних технологій в Україні мають переважно маніпулятивний характер. Особливості сучасного процесу легітимації влади створюють широкі можливості для комплексного маніпулювання

людьми через почуття, інстинкти, потреби, ефекти сприйняття, замість традиційних методів впливу на розум людей за допомогою ідей.

Висновок. Таким чином, можна дійти висновку, що соціальна поведінка суб'єктів політичної влади, розрахована на досягнення взаєморозуміння між людьми – єдиний легальний шлях до вирішення соціальних, національних і культурних конфліктів у сучасному світі.

Література

1. Бондаренко К.І. Комунікативний аспект лідерства. *Формування регіонального лідера: виклики сьогодення*: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції за міжнародною участю (м. Хмельницький, 1 -2 березня 2013 р.). Хмельницький: Хмельницький ун-т управління та права, 2013. С. 17-22.
2. Драгомирецька Н., Васильєва І., Брущенко І. Методи побудови комунікативного проекту створення сильної громади через ЗМІ. *Вісник НАДУ*. 2008. № 4. С. 125-132.
3. Дрешпак В.М. Знаки та символи в державному управлінні: монографія. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2010. 338 с.
4. Дрешпак В.М. Інформаційний, комунікативний, семіотичний простори державного управління: спільне, відмінне та особливе. *Публічне адміністрування: теорія та практика: ел. наук. фахове видання*. 2012. Вип. 2 (8). URL: [http://dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02\(8\)/12dvmsvo.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02(8)/12dvmsvo.pdf)
5. Іщук С. І. Правові проблеми взаємодії влади та громадянського суспільства в Україні. *Часопис національного університету «Острозька академія». серія «Право»*. 2011. № 1(3). С. 2-16.
6. Карпенко О.А. Основи антикризового управління: навч.-метод. посіб. К.: НАДУ, 2006. 208 с.

References

1. Bondarenko K.I. Komunikatyvnyj aspekt liderstva. Formuvannja rehionaljnogho lidera: vyklyky sjoghodennja: zbirnyk tez Vseukrajinsjkoji naukovo-praktyčnoji konferenciji za mizhnarodnoju uchastju (m. Khmeljnyckyj, 1-2 bereznja 2013 r.). Khmeljnyckyj: Khmeljnyckyj un-t upravlinnja ta prava, 2013. S. 17-22.
2. Draghomyrecjka N., Vasyljjeva I., Brushhenko I. Metody pobudovy komunikatyvnogho proektu stvorenja syljnoji ghromady cherez ZMI. Visnyk NADU. 2008. # 4. S. 125-132.
3. Dreshpak V.M. Znaky ta symvoly v derzhavnomu upravlinni: monohrafija. D.: DRIDU NADU, 2010. 338 s.
4. Dreshpak V.M. Informacijnyj, komunikatyvnyj, semiotychnyj prostory derzhavnogho upravlinnja: spiljne, vidminne ta osoblyve. Publichne administruvannja: teorija ta praktyka: el. nauk. fakhove vydannja. 2012. Vyp. 2 (8). URL: [http://dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02\(8\)/12dvmsvo.pdf](http://dridu.dp.ua/zbirnik/2012-02(8)/12dvmsvo.pdf)
5. Ishhuk S. I. Pravovi problemy vzajemodiji vlady ta ghromadjansjkogho suspiljstva v Ukraini. Chasopys nacionaljnogho universytetu «Ostrozjka akademija». serija «Pravo». 2011. # 1(3). S. 2-16.
6. Karpenko O.A. Osnovy antykryzovogho upravlinnja: navch.-metod. posib. K.: NADU, 2006. 208 s.